

Проведене дослідження виявило, що в англійській та французькій мовах в більшості фрагментів вербалізована образ-схема *процес*: відповідно 43% та 53%, в українській та російській мовах кількісно переважає образ-схема *об'єкт*: 46% та 45%. Так, в англійській та французькій мовах ядро концепту ОСВІТА може бути змодельоване за допомогою образ-схеми *процес*, в російській та українській мовах до ядра входить образ-схема *об'єкт*. Викладене вище дає підстави говорити про існуванні концепту ОСВІТА як ціннісного концепту-засобу в англійській та французькій мовах, та ціннісного концепту-цілі в українській та російській мовах.

Література

Болдырев Н. Н. Когнитивная семантика: учеб. пособие [для студентов вузов, обучающихся по специальности "Зарубеж. филология"] / Николай Николаевич Болдырев. – Тамбов: Изд-во ТГУ, 2000. – 123 с. Кулиджанишвили А. Э. Ценность как принцип, объясняющий социальное бытие человека [Электронный ресурс] / А. Э. Кулиджанишвили, В. Е. Грозия // Человек постсоветского пространства: сб. мат. междунар. науч. конф. – СПб: Санкт-Петербургское философское общество, 2005. – Вып. 2. – С. 296-306. – Режим доступа до документа: www.anthropology.ru/Articles/Kulid/05/pdf/anthro_20-21.pdf Луньова Т. В. Лексикалізований концепт ГАРМОНІЯ в сучасній англійській мові: структура і комбінаторика: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 „Германські мови” / Т. В. Луньова. – К., 2006. – 22 с. Морозова Е. И. Ложь как дискурсивное образование: лингвокогнитивный аспект: Монография / Елена Ивановна Морозова. – Х.: Экограф, 2005. – 300 с. Clausner T. C. Domains and image schemas / T. C. Clausner, W. Croft // Cognitive Linguistics. – 1999. – № 10. – Vol. 1. – P. 1-31. Coulson S. Conceptual blending in thought, rhetoric, and ideology / S. Coulson // Applications of Cognitive Linguistics. – 2006. – Vol. 1. – P. 187-209. Croft W. Cognitive Linguistics / W. Croft, D. A. Cruse. – Cambridge: Cambridge University Press, 2004. – 356 p. Johnson M. The Body in the Mind: The Bodily Basis of Meaning, Imagination, and Reason / M. Johnson. – Chicago: Univ. of Chicago Press, 1987. – 233 p. Lakoff G. Women, fire and dangerous things: what categories reveal about the mind / George Lakoff. – Chicago: The University of Chicago Press, 1987. – 750 p. Peña S. Subsidiarity relationships between image-schemas: an approach to the force schema / S. Peña // Journal of English Studies. – 1999. – Vol. 1. – P. 187-207. Ruiz de Mendoza F. J. Patterns of conceptual interaction / O. Diez, F. J. Ruiz de Mendoza // Metaphor and Metonymy in Comparison and Contrast / R. Pörings, R. Dirven. – Berlin: Mouton de Gruyter, 2003. – P. 489-532. Turner M. The Literary Mind / Mark Turner. – Oxford: Oxford University Press, 1996. – 202 p.

Джерела ілюстративного матеріалу

День – Газета «День» – Режим доступу до документа: <http://www.day.kiev.ua>. – Заголовок з екрану. НКР – Национальный корпус русского языка. – Режим доступу до корпусу: <http://www.ruscorpora.ru>. – Заголовок з екрану. Diary – Fielding H. Bridget Jones's Diary: [a novel] / Helen Fielding. – New York: Picador, 1998. – 320 p. Enfants – Verne J. Les enfants du capitaine Grant : [roman] / Jules Verne. – Paris: LGF. – Livre de Poche, 1994. – 926 p. GWTW – Mitchell M. Gone with the Wind: [a novel] / Margaret Mitchell. – Birmingham, Ala.: Prentice Hall & IBD, 1984. – 947 p. Last Don – Puzo M. The Last Don: [a novel] / Mario Puzo. – London: William Heinemann Ltd, 1996. – 482 p. LC – Leipzig corpus. – Access to the corpus: <http://corpora.uni-leipzig.de>. – Заголовок з екрану. Sirene – Dantec M. G. La sirene rouge: [roman] / Maurice G. Dantec. – Paris: Gallimard, 2002. – 591 p. Valvèdre – Sand George. Valvèdre: [roman] / George Sand. – Paris: The Echo Library, 2006. – 172 p.

УДК 811.11'42

БОНДАРЕНКО Я. О.

(Київський національний лінгвістичний університет)

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КОГНІТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ В ПРОЦЕСІ АВТОАДРЕСОВАНОЇ ПСИХОТЕРАПІЇ (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛОМОВНОГО ТЕЛЕСЕРІАЛУ “СВІДОМІСТЬ”)

У статті розглядається вербалізація когнітивної діяльності мовної особистості в процесі автоадресованої психотерапії в англійськомовному телесеріалі “Свідомість”. Аналізується специфіка вербалізації внутрішнього ціннісного конфлікту мовної особистості. Визначаються комунікативно-прагматичні та концептуальні параметри вербалізації когнітивної діяльності в процесі автоадресованої психотерапії.

Ключові слова: когнітивна діяльність, вербалізація, мовна особистість, кінотексти, автоадресована психотерапія.

Бондаренко Я. А. Вербализация когнитивной деятельности языковой личности в процессе автоадресованной психотерапии (на материале англоязычного телесериала “Сознание”). В статье рассматривается вербализация когнитивной деятельности языковой личности в процессе автоадресованной психотерапии в англоязычном телесериале “Сознание”. Анализируется специфика вербализации внутреннего ценностного конфликта языковой личности. Определяются коммуникативно-прагматические и концептуальные параметры вербализации когнитивной деятельности в процессе автоадресованной психотерапии.

Ключевые слова: когнитивная деятельность, вербализация, языковая личность, кинотексты, автоадресованная психотерапия.

Bondarenko Ya. O. Verbalization of language personality's cognitive activity in the process of self-addressed psychotherapy (a study of the TV series “Mental”). The article deals with verbalization of language personality's cognitive activity in the process of self-addressed psychotherapy in the TV series “Mental”. The specifics of language personality's inner value conflict verbalization are analysed. Communicative, pragmatic and conceptual parameters of verbalization of cognitive activity in the process of self-addressed psychotherapy are determined.

Key words: cognitive activity, verbalization, language personality, movie texts, self-addressed psychotherapy.

Антропоцентричність сучасної лінгвістики зумовлює постійне зростання інтересу до мовної особистості як продуцента тексту і дискурсу [Васильев 2012; Залогина 2004; Калашникова 2011; Потапенко 2004]. Об'єктами окремих досліджень стають різноманітні концептуальні прояви мовної особистості [Дзюба 2001; Сигинава 2007; Тильман 1999] та/або її комунікативна поведінка [Калашникова 2011]. Останнім часом спостерігається поступове розширення спектру когнітивних досліджень мовної особистості через перехід від аналізу статичних концептуальних характеристик її дискурсу до розгляду її когнітивних аспектів у динаміці [Бондаренко 2012; Васильев 2012]. Разом з тим вербалізація когнітивної діяльності мовної особистості в дискурсі, тобто мисленнєвої діяльності, скерованої на розуміння/інтерпретацію чогось [Краткий словарь когнитивных терминов 1996], поки що залишається мало дослідженою.

Оскільки когнітивна діяльність мовної особистості є складним, багатоаспектним феноменом, ступінь вербалізації якого в дискурсі залежить від типу дискурсу, типу мовної особистості, комунікативної ситуації, вбачається доцільним виокремити саме ті типи дискурсу та комунікативні ситуації, у яких когнітивна діяльність мовної особистості проявляється максимально повно. До таких належать, зокрема, різноманітні комунікативні ситуації в межах професійного дискурсу лікарів, психологів-криміналістів, тощо, широко представлені в сучасних американських кінотекстах. У наших попередніх публікаціях було детально розглянуто вербалізацію когнітивної діяльності профайлерів [Бондаренко 2012]. **Мета** цієї статті – дослідити особливості вербалізації когнітивної діяльності мовної особистості в процесі автоадресованої психотерапії в англomовному телесеріалі “Свідомість”. **Завданнями** статті є визначення специфіки вербалізації внутрішнього ціннісного конфлікту мовної особистості, а також аналіз комунікативно-прагматичних та концептуальних параметрів вербалізації когнітивної діяльності в процесі автоадресованої психотерапії як способу його вирішення.

Об'єктом статті є вербалізація когнітивної діяльності мовної особистості в процесі автоадресованої психотерапії в англomовному телесеріалі “Свідомість”, **предметом** – комунікативно-прагматичні та концептуальні параметри вербалізації когнітивної діяльності в процесі автоадресованої психотерапії.

Матеріалом дослідження слугувала остання серія американсько-колумбійського телесеріалу “Свідомість”, у якій головний герой телесеріалу блискучий психіатр Джек Галлагер намагається вирішити свій глибокий ціннісний конфлікт та подолати психологічну та професійну кризу через уявний психотерапевтичний сеанс, де він одночасно є психотерапевтом і його пацієнтом. Джек програє цей сеанс у своїй голові, але в кінотексті він подається шматками як сеанс справжньої психотерапії, тільки обличчя психотерапевта є прихованим. Таким чином глядачі фактично чують внутрішнє мовлення кіногероя.

У першому фрагменті цього уявного сеансу Джек намагається чіткіше усвідомити та вербалізувати сутність своєї проблеми:

- *It's been a while since I've done this. I had a few sessions in Vermont when things got tough. Now... Well, thank you for seeing me.*
- *Why do you think you need therapy?*
- *Why does anyone?*
- *A million different reasons. You know that. Pick one.*
- *I have a decision to make. I need to talk it through.*
- *What decision?*
- *Whether or not to quit my job.* (Mental, 1/13)

Усвідомлення психологічної кризи вербалізується через згадку причини попереднього звернення до психотерапії – *I had a few sessions in Vermont when things got tough*. Тактика відповіді запитанням на запитання *Why do you think you need therapy? - Why does anyone?*, так само як і автоадресоване спонукання – *You know that. Pick one* з одного боку свідчать про самоіронію Галлагера, а з іншого – допомагають йому чіткіше вербалізувати сутність проблеми – *I have a decision to make. Whether or not to quit my job*.

Концептуальним ядром другого фрагменту, який є логічним продовженням попереднього, є головний ціннісний концепт Галлагера:

- *It is a big deal. All I ever wanted to do was a doctor.*
- *And now?*
- *I am not so sure.*

- *Let's say you've quit your job. You are no longer a doc. First day of the rest of your life. What do you do now?*
- *I don't know. Making up as I go along like I always do.*
- *And that's worked out so well.*
- *Is this the way it's gonna be? I pull my heart out and all I get from you is sarcasm.*
- *I am not here to give you what you want. I am here to give you what you need. And time is running out for you, Jack.* (Mental, 1/13)

Центральність концепту “МЕДИЦИНА” як покликання кіногероя доводять ціннісні маркери *It is a big deal. All I ever wanted to do.* Джек навмисно натискає на свої больові точки за допомогою сарказму *And that's worked out so well* і провокує легку автоагресію в формі різкого автоадресованого докору – *Is this the way it's gonna be? I pull my heart out and all I get from you is sarcasm.* Далі він заспокоює себе через контраст ціннісних мотиваційних концептів БАЖАННЯ (лексема *want*) і ПОТРЕБА (лексема *need*) і вдається до непрямого спонування діяти швидше – *And time is running out for you, Jack.*

У наступних фрагментах автоадресованої психотерапії відбувається спочатку постановка власного діагнозу – депресії, а потім з'ясування її причин:

- *I am not depressed.*
- *Really? Decreased appetite, increased sleep, chronic fatigue, reduced concentration. Feelings of hopelessness, disorientation, loss. Diagnosis, doctor?*
- *I am going through a rough patch right now. Doesn't mean I am clinically depressed.*
- *Could never happen to you.*
- *I am not immune. No one is.*
- *Depressing, isn't it?* (Mental, 1/13)

Небажання Джека визнавати свій діагноз на комунікативно-прагматичному рівні відбивається в суперечках з самим собою та самовиправданні – *I am not depressed. I am going through a rough patch right now. Doesn't mean I am clinically depressed.*

Далі Джек продовжує безжально докопуватися до сутності своєї проблеми:

- *How much is this really about Becky?*
- *All of it. I miss her. I think about her constantly. I am distracted when I should be concentrated on helping people.*
- *Becky is an excuse. Always has been.*
- *Go to hell!*
- *Oh, that's right. Get angry. Let it out. Take it out on me.*
- *An excuse for what?*
- *For always needing to run away.* (Mental, 1/13)

На поверхневому рівні Галлагер сумує за своєю сестрою Бекі – *All of it. I miss her. I think about her constantly. I am distracted when I should be concentrated on helping people,* але на глибинному це лише виправдання власного потягу до ВТЕЧІ (лексема *to run away*). Вербалізація болісності цього усвідомлення для кіногероя відбувається через знижено-розмовний експлітив *Go to hell!* та відразу ж спробу заспокоїти себе через раціоналізацію емоцій – *Oh, that's right. Get angry. Let it out. Take it out on me.*

У наступних фрагментах Джек послідовно змушує себе вербалізувати свій прихований страх захворіти на шизофренію, як його сестра:

- *Think about your other so-called relationships.*
- *What about them?*
- *Every serious relationship you've ever had you've sabotaged. Why?*
- *You know why. I am afraid of commitment.*
- *Come on, Jack. There's much more to it than that.*
- *You hate being alone.*
- *I freaking hate it.*
- *So get off your ass and find someone.*
- *It's not the point.*
- *What is the point?*
- *I can't let myself get involved. Can't get married, have a family.*
- *Why not? Say it!*
- *Because something might happen to me.*

- *What do you think is gonna happen?*

- *Can't talk about it.*

- *You have to.*

- *Same thing that happened to Becky.*

- *Schizophrenia?*

- *One day she is fine and the next she is... she is counting imaginary cracks in the ceiling. Why her? Why not me?* (Mental, 1/13)

Джек змушує себе усвідомити цей страх через цілу низку автоспонувань – *Think about your other so-called relationships. Come on, Jack. There's much more to it than that. So get off your ass and find someone. Why not? Say it! You have to.* Таким чином він спочатку вербалізує свій страх перед серйозними стосунками як наслідок більш глибокого страху – *I am afraid of commitment*, а вже потім визнає перед собою цей глибокий страх (лексема *schizophrenia*).

Тепер, коли джерело проблеми встановлено, Джек починає працювати над нею, намагаючись переконати себе в ірраціональності свого страху:

- *One day I'll wake up.*

- *Hear voices?*

- *Year.*

- *Hallucinate?*

- *Year.*

- *Be institutionalized. No control of your own destiny. You know the statistics. What are the chances of a late onset schizophrenia in a man about your age?*

- *Practically nil.*

- *An irrational fear.*

- *You asked me what I was afraid of. Irrational or not. There.* (Mental, 1/13)

Він нагадує собі про статистику таких випадків, яка має звести його ірраціональний страх нанівець.

В останніх фрагментах автоадресованої психотерапії Галлагер остаточно вербалізує свій ціннісний конфлікт через протиставлення концептів СТРАХ (лексема *coward*) і МУЖНІСТЬ (лексем *fearless, risk-taker*), які відбивають контраст між його Я-концепцією і зовнішнім іміджем:

- *Everyone thinks I am fearless. A risk-taker. I've been a coward.*

- *So what are you going to do about it?*

- *Still don't know.*

- *All you've ever wanted to be was a doctor. Remember? So be a doctor.*

- *Here?*

- *Well, you are here now. Doing a job you love. You are not half-bad at it.*

- *That simple, hah?*

- *No, the hard work is just beginning. What do you demand from your patients before anything else?*

- *That they face their problems.*

- *So face your problems, Jack.*

- *I must be crazy already. Sitting here talking to myself.*

- *In that case what are you worried about?* (Mental, 1/13)

Після самозвинувачення *I've been a coward* Джек підбадьорює себе за допомогою автокомпліменту – *Doing a job you love. You are not half-bad at it*, а коли це не спрацьовує, апелює до своєї головної вимоги в роботі з пацієнтами – *That they face their problems*. Галлагер коментує аномальність своєї поведінки – *I must be crazy already. Sitting here talking to myself* і відразу іронічно втішає себе – *In that case what are you worried about?*

Таким чином вербалізація когнітивної діяльності мовної особистості в процесі автоадресованої психотерапії в досліджуваному кінотексті відбувається шляхом поступового уточнення концептуального й ціннісного підґрунтя власної проблеми і пошуків оптимальних шляхів її вирішення. На концептуальному рівні це відбивається в ціннісній та емотивній насиченості дискурсу автоадресованої психотерапії, на комунікативно-прагматичному – в автоадресованих комунікативних актах спонування, звинувачення, виправдання, схвалення, а також в самоіронії. У наступних публікаціях планується дослідити вербалізацію когнітивної діяльності мовної особистості в сучасних англійських кінотекстах у процесі звичайної психотерапії.

Література

Бондаренко Я. О. Вербалізація динаміки когнітивної та комунікативної діяльності профайлера під час допиту (на матеріалі американського серіалу “Мислити як злочинець”) / Я. О. Бондаренко // Наукові записки. Серія “Філологічні науки”. – Ніжин: НДУ ім. Миколи Гоголя, 2012. – С. 79-82. Бондаренко Я. О. Вербалізація когнітивної діяльності мовної особистості в процесі профайлінгу (на матеріалі американського телесеріалу “Мислити як злочинець”) / Я. О. Бондаренко // Наукові записки Луганського національного університету. Серія “Філологічні науки”. Дискурсологія: мова, культура, суспільство: зб. наук. пр. – № 1 (35). – Луганськ: Вид-во ДЗ “ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2012. – С. 21-30. Бондаренко Я. О. Вербалізація когнітивної діяльності профайлера в процесі екстремальних переговорів (на матеріалі американського телесеріала “Мислити як злочинець”) / Я. О. Бондаренко // Матеріали Міжнародної наукової конференції “Язык – когніція – соціум”. – Минск, МГЛУ, 2012. – С. 172-174. Васильев Л. Г. Языковая личность и дискурс рассуждений / Л. Г. Васильев // Язык – когніція – соціум: тезиси докл. Міжнарод. науч. конф., Минск, 12-13 ноября 2012 г. – Минск: МГЛУ, 2012. – С. 23-25. Дзюба Е. В. Концепты жизнь и смерть в поэзии М. И. Цветаевой: Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / Е. В. Дзюба. – Екатеринбург, 2001. – 255 с. Залогина Е. М. Языковая личность: лингвистический и психологический аспекты: На матеріалі романов “Бесы” и “Дневник писателя” Ф. М. Достоевского: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / Е. М. Залогина. – Санкт-Петербург, 2004. – 180 с. Калашникова А. А. Языковая личность в русскоязычном блоге: когнитивно-прагматический аспект: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.19 / А. А. Калашникова. – Ростов-на-Дону, 2011. – 19 с. Краткий словарь когнитивных терминов / [Е. С. Кубрякова, В. З. Демьянков, Ю. Г. Панкрац, Л. Г. Лузина]. – М.: Филол. ф-т МГУ имени М. В. Ломоносова, 1996. – 245 с. Потапенко С. І. Мовна особистість у просторі медійного дискурсу: Досвід лінгвокогнітивного аналізу / С. І. Потапенко. – К.: Видавничий центр КНЛУ, 2004. – 359 с. Сигинава Ю. Н. Особенности проявления языковой личности в окказиональном словотворчестве: на матеріалі текстов В. Маяковского и И. Северянина: Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / Ю. Н. Сигинава. – Краснодар, 2007. – 192 с. Тильман Ю. Д. Культурные концепты в языковой картине мира: Поэзия Ф.И. Тютчева: Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.19 / Ю. Д. Тильман. – М., 1999. – 232 с.

Джерела ілюстративного матеріалу

Mental. Season 1, Episode 13. = (Mental, 1/13)

УДК: 811. 134. 2: 81'37

ВАНІНА Г.В., МИКИТЕНКО Н.М.

(Запорізький національний університет)

СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ КОМПЛІМЕНТАРНОГО ВИСЛОВЛЮВАННЯ (НА МАТЕРІАЛІ ІСПАНСЬКОЇ ТА АНГЛІЙСЬКОЇ МОВ)

У статті розглядаються особливості компліментарного висловлювання у розмовному дискурсі на прикладі іспанської та англійської мов.

Ключові слова: компліментарне висловлювання, *піропо*, комплімент, семантична група, лінгвокультура, дискурс, адресат, адресант.

Ванина А.В., Микитенко Н.Н. Семантические особенности комплиментарного выражения (на материале испанского и английского языков)

В статье рассматриваются особенности комплиментарного высказывания в разговорном дискурсе на примере испанского и английского языков.

Ключевые слова: комплиментарное высказывание, *пиропо*, комплимент, семантическая группа, лингвокультура, дискурс, адресат, адресант.

Vanina G.V., Mykytenko N.M. Semantic peculiarities of expressing compliments (on Spanish and English examples)

This article deals with peculiarities of expressing compliments in the colloquial discourse on the example of Spanish and English languages.

Key words: compliment statement, *piropo*, compliment, semantic group, linguoculture, discourse, addressee, sender.

За останні десятиліття науковці посилюють інтерес до прагмалінгвістики та до вивчення закономірностей мовлення, що використовуються для впливу на учасників комунікативного акту.

Для досягнення прагматичних цілей використовується різна мовленнєва поведінка. Однією з найефективніших її форм є комплімент.

Комплімент як форма мовленнєвої діяльності має певні національно-культурні особливості та може розглядатися крізь призму мовленнєвих традицій.

Дослідженню компліментарних висловлювань присвячено чимало мовознавчих праць вітчизняних і зарубіжних вчених. Ідеться про роботи Л.О. Кокойло (“Комплиментарные высказывания как национально-специфичный элемент общения (на материале английского языка)”), В.Я. Міщенко (“Класифікація мовних актів компліменту”), В.В. Леонтьєва (“Комплимент как жанр osobistisnogo typu diskursu”) та ін. У цих працях раніше були зроблені спроби дослідити компліменти, проте у порівняльному аспекті вираження компліментів ще не широко вивчене, тому дане дослідження і має актуальний характер.

Пропонована розвідка присвячена вивченню компліменту як комунікативного акту в